

به جای سخن سردبیر

مصاحبه مکتوب با معاونت پژوهش

مدرسه علمیه آیت الله بهجت (ره)

حجت الاسلام مرتضی عبداللهی

عملی داشته‌های علمی باشد یا برای فراغت از تحصیل و اثبات توانایی پایان دوره است. این‌ها را گفتیم تا بگوییم پژوهش را در سطح متعلمین و طالبان علم آغازین دانش نوعی دیگر باید دید. برای تبیین بیشتر و بهتر سخن خویش، پای مصاحبه مکتوب معاونت پژوهش مدرسه می‌نشینیم و فضای پژوهشی مدرسه و فعالیتهای طلاب فاضل این مدرسه را به اختصار گزارش می‌کنیم.

با توجه به اقتضائات و شرایط خاص سطح یک، برنامه‌های پژوهشی برای این گروه از طلاب چه ضرورتی دارد؟

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و نقش حوزه و روحانیت در تحقق این امر مهم، کارکرد این نهاد مقدس بر جامعه مخفی نمانده است و هرگاه بخواهیم، نظام اسلامی را به کارآمدی مطلوب در زمینه‌های مختلف برسانیم، لاجرم باید بر ارتقای نقش نهاد روحانیت و حوزه تأکید داشته باشیم و تعالی حوزه جز به تعالی اجزاء ساختاری و نیروی انسانی آن محقق نمی‌شود. امروزه، طلاب دوره سطح یک حوزه‌های علمیه، بخش بزرگی از این نیروی انسانی هستند که عمدتاً از جوانان مؤمن انقلابی جامعه انتخاب می‌شوند و پا در جای پای نیاکان صالح شیعه می‌نهند و صد البته با در

سخن از اهمیت پژوهش و تحقیق، تکرار مکررات و تبیین بدیهیات است؛ اما بحث از معنای آن، مجالی فراخ و بحثی پردامنه می‌طلبد؛ اما هیچ کدام از این مباحث، مد نظر ما نیست. از این بحث‌ها که بگذریم توجه به سطوح مختلف پژوهش و تحقیق، نیاز به عنایت ویژه‌ای دارد. سطوح متفاوت علمی پژوهشگر، گوناگونی فهم و ارتباط مخاطبان، نوع نگاه به تحقیق برای تحقق اهداف مختلف و ... همگی تأثیر مستقیم در شکل‌گیری یک محصول پژوهشی دارد؛ همانگونه که این عوامل در ارزیابی و سنجش یک تحقیق نیز بسیار مؤثر خواهد بود.

از همین منظر، پژوهش و تحقیق برای برخی «آغاز و شروع» است برای بعضی «انجام و نهایت و فرجام». گاهی پژوهش برای تمرین و پرورش و ورزیدگی و رشد است و گاهی برای نشان دادن توان علمی و تولید نهایی پایان یک فرایند علمی است. برای ورزیدگی و بکارگیری

حاصل می‌شود و توصیه می‌کنم که طلاب و اساتید سطح یک، تلاش کنند که موضوعات اطراف خود را به مسئله تبدیل کنند و در پی آن به دنبال راه‌حل باشند.

امروزه تمام کسانی که به هر نحوی پیگیری تثبیت و ترویج دین در جامعه هستند، نمی‌توانند خود را از کار علمی و تحقیقاتی میرا بدانند؛ چرا که اگر می‌خواهند یک مبلغ خوب یا یک مدرس خوب باشند و یا در هر جای دیگری می‌خواهند به دین خدمت کنند، باید عالمانه و محققانه مسائل دین را مورد واکاوی قرار داده باشند و با مطالعه هدفمند و روشمند می‌توانند به آن دست یابند که ما به آن سیر پژوهشی می‌گوییم؛ لذا معتقدیم، دوره سطح یک بهترین دوره برای آشنایی با سازوکارهای پژوهشی است و از این جهت اهمیت ویژه‌ای نزد معاونت پژوهش دارد.

در نگاه شما پژوهش در سطح یک چه مختصات و ویژگی‌ها و الزاماتی دارد؟ در حقیقت مراد شما از پژوهش در این سطح چیست؟

به نظر می‌رسد که باید درباره پژوهش سطح یک حوزه‌های علمیه هم نگاه آموزشی را دخیل کرد و هم نگاه تولیدی را. برای همین آنچه در تدوین برنامه‌ها هدف‌گذاری کرده‌ایم، آموزش ساختارهای اصلی و مهارتی پژوهش در سه پایه

اختیار داشتن فرصت بهره‌مندی از امکانات خوب حوزه‌ها به خصوص در دوران اقتدار نظام اسلامی باید به دنبال پر کردن خلأهای علمی و عملی موجود باشند و این جز با داشتن روحیه تحقیقاتی و تولید محتواهای پژوهشی تراز، محقق نمی‌شود.

با توجه به اینکه طلاب سطح یک حوزه‌های علمیه در ابتدای راه فراگیری علوم دینی هستند، اگر مسیر علم‌آموزی آن‌ها در راه هدف انذار قوم باشد، باید تلاش کنند که به ابزارهای انتقال صحیح علوم و اندوخته‌های معنوی به جامعه مجهز شوند و این مهم با وجود نگاه تحقیقی پژوهشی در آن‌ها ایجاد می‌شود. طلاب محترم در این سطح باید تلاش خود را برای فراگیری مهارت‌های پژوهشی دو چندان نمایند که همین مسئله موجب رشد علمی و کاربردی کردن دانش‌های آنان خواهد شد. البته مسیر پژوهش در آغاز راه کمی سخت می‌نماید ولی نباید از سختی‌های مسیر ترسید بلکه باید توجه داشت که با آموختن مهارت‌های پژوهشی این امر بسیار آسان و دست‌یافتنی خواهد بود. طلاب باید سعی کنند به دور از تکلیف پژوهشی که در آیین‌نامه‌های حوزوی موجود است، به دنبال ایجاد یک نشان علمی برای خود باشند و این با نگاه تولید محور به پژوهش و نگاه اجتماعی به موضوعات علمی که الآن در حال آموزش آن هستند

علمی همراه خواهد بود. ما می‌خواهیم مطالعات روزانه و موضوع‌محور طلاب را هدفمند کنیم و با توجه به اولویت‌های علمی تعیین‌شده برای هر پایه به آن‌ها در جهت رشدشان، خدماتی ارائه دهیم.

برای ارتقاء کیفی پژوهش‌های طلاب سطح یک، شما در مدرسه آیت‌الله بهجت (ره) چه برنامه‌ها و طرح‌هایی دارید؟

با توجه به سوابق خوبی که در مدرسه آیت‌الله بهجت (ره) در امر پژوهش وجود داشته است، در ابتدا ارزیابی تفصیلی از وضعیت موجود انجام دادیم. در این مرحله تمامی داشته‌ها برآورد شد و بعد از آن آسیب‌شناسی لازم انجام گرفت و در نهایت شروع به برنامه‌ریزی جدید نمودیم. البته این برنامه‌ریزی را در جهت تکمیل چشم‌انداز و شرح وظایفی که در دوره مسئولین سابق پژوهش مدرسه تهیه شده بود، با همکاری و همفکری اساتید و معاونین محترم مدرسه انجام دادیم و انشاء الله سعی می‌کنیم که در طی مراحل کار، یک نظامنامه پژوهشی جامع برای طلاب سطح یک تدوین شود که بیشترین همخوانی با توان و ظرفیت طلاب پایه‌های اول تا ششم را داشته باشد. در سال جاری ابتدا با تدوین ساختار جدید و کارآمد برای معاونت پژوهش و بعد از مشخص کردن جدول زمان‌بندی پژوهش

اول و اولویت دادن به ساختارهاست و در سه پایه نهایی سطح یک، هم‌ترازی ساختار و محتوا است یعنی باید بتوانند محتوای علمی را در قالب علمی ارائه دهند. بنابراین ما در دو پایه اول و دوم، از طلاب خواسته‌ایم که در جهت کاربردی و عملیاتی کردن آموزش‌هایی که به آن‌ها داده می‌شود، اقدام به نگارش یادداشت‌هایی به شیوه مشخص که برایشان تدوین کرده‌ایم نمایند و در پایه سوم تا ششم به ارائه مقاله علمی با شیوه مخصوص خود نمایند که البته در پایه ششم این کار، تخصصی‌تر انجام می‌گیرد. پس آنچه از طلاب محترم می‌خواهیم، جهت‌دهی فعالیت‌های پژوهشی کنونی آنان به مسئله محوری در موضوعات علمی و کتب مورد مطالعه‌شان است با نگاه به مسائل اجتماعی و ارائه آن‌ها در قالب‌های متنوع پژوهشی است.

آیا این نوع پژوهش در امر آموزش و تهذیب طلبه‌ها نیز مؤثر خواهد بود؟

مدارس علمیه خصوصاً در دوره سطح، باید از یک منظومه علمی تربیتی برخوردار باشند و آموزش، پژوهش و تهذیب هرکدام یکی از اضلاع مهم این منظومه هستند. بدون شک، تلفیق روش‌های پژوهشی در روند آموزشی و تربیتی، موجبات رشد و بالندگی آن‌ها را نیز در پی خواهد داشت و علاوه بر آن با نوآوری‌های

شده است. لازم به تذکر است که مدرسه آیت‌الله بهجت(ره)، در هر سال، پژوهشگران برتر مدرسه را انتخاب می‌کند که امسال برای اولین بار، مزیت‌هایی را در چارچوب جدول ۳۰ نمره‌ای - علاوه بر نمره پژوهش آنان - مشخص کرده‌ایم که جمع بین نمرات این مزیت‌ها و نمره پژوهش سالانه هر طلبه، نشانگر میزان فعالیت‌های پژوهشی آن‌ها خواهد بود که طلاب دارای بالاترین نمرات در هر پایه به‌عنوان طلاب پژوهشی برتر مدرسه معرفی خواهند شد.

همچنین برای آموزش پژوهش نیز جدول‌های مهارت‌آموزی پژوهش در هر پایه به همراه ضوابط کلاس‌ها در دو قالب کلاس تئوری و کارگاه تهیه شده است که در طول سال برگزار می‌شوند. این کلاس‌ها در پایه‌های پایین بیشتر و در پایه‌های بالا عمدتاً به‌صورت کارگاهی است و البته جلسات مشاوره پژوهش و مقاله‌خوانی نیز برایشان بیش بینی شده است.

با برگزاری این کلاس‌ها، به دنبال بازیابی سنت‌های پژوهشی حوزه علمیه در پایه‌های مختلف هستیم که طلاب محترم بتوانند از علوم مختلفی که فراگرفته‌اند و با استفاده از ابزار پژوهشی، تولیداتی را داشته باشند که مقدمه‌ای برای خدمت بیشتر آنان در جامعه شود. معاونت پژوهش در نظر دارد که این

مدرسه در سال تحصیلی، نظرسنجی مکتوبی از طلاب همه پایه‌ها انجام دادیم که در برنامه‌ریزی و آسیب‌زدایی پژوهشی خیلی توانست به ما کمک کند. در همین زمان، بازوهای اجرایی معاونت پژوهش مانند کتابخانه و اتاق رایانه را ساماندهی مجدد کردیم و با کمک طلاب محترمی که مسئولیت قبول کردند، در حال آماده کردن فضای علمی در این واحدها هستیم تا بتوانند خدمات بیشتر و بهتری به طلاب ارائه دهند.

معاونت پژوهش برای برقراری ارتباط مؤثر با طلاب مدرسه و طرح نگاه جدید با آن‌ها، اقدام به برگزاری جلسه توجیهی با همه پایه‌ها به‌صورت جداگانه نمود و زمینه خوبی برای ارتباط بهتر معاونت با طلاب را فراهم کرد.

برنامه معاونت در سال جاری با مشخص کردن اولویت علوم پژوهشی در هر پایه آغاز شد و اساتیدی از مدرسه را که سابقه کار پژوهشی داشتند برای راهنمایی طلاب در نظر گرفتیم که الحمدلله ۲۲ نفر از اساتید در کل پایه‌ها در این طرح مشارکت داده شدند. برای ساماندهی ساختار پژوهشی هم سه شیوه‌نامه «نگارش مقاله طلاب پایه ۳ تا ۶» و «نگارش ترجمه ویژه طلاب پایه ۴» و «نگارش یادداشت طلاب پایه ۱ و ۲» به‌صورت جداگانه تهیه شد و به طلاب ارائه گردید. هرکدام از این فعالیت‌ها نیز جدول ارزیابی ۱۰۰ نمره‌ای مستقلی دارد که آماده

سخت‌افزاری و نرم‌افزاری بیشتری در اختیار آن‌ها قرار دهیم و آن‌ها را مجهز به روش‌ها و ساختارها کنیم، قطعاً هم خود آن‌ها در آینده می‌توانند منشأ تولیدات مؤثر علمی و عملی باشند و هم آسیب‌هایی که برای طلاب پایه‌های بالا در روند تولید علم و دانش وجود دارد، به حداقل خواهد رسید و از مزایای آن، حوزه علمیه و نهادهای حاکمیتی بهره خواهند گرفت.

مشکلات و نواقص و چالش‌های پیش روی پژوهش را چه می‌دانید؟

بزرگ‌ترین مشکل پیش رو، فرعی بودن پژوهش در نظام آموزش حوزه و عدم نگاه تولید محور به مسئله علم است و بعدازآن، نبود ساختارهای بومی قوی در حوزه‌های علمیه برای ارائه قالب‌های مختص علوم حوزوی و نشر و ارزش‌گذاری درونی آن‌هاست و بعد از آن هم، کم‌انگیزگی و کم بهره‌گی طلاب سطوح عالی از ابزارهای تولید علم است که راه را در افق پیش‌رویشان سخت و مشکل کرده است. ما اعتقاد داریم که هرچه قدر بتوانیم، طلاب را در دوره سطح، مجهزتر کنیم، در دوره‌های بعدی، عایدی علمی بیشتر و بهتری نصیب طلاب، حوزه و انقلاب اسلامی خواهد شد و همین به‌عنوان یک باقیات‌الصالحات، برای ما کفایت می‌کند.

باتشکر از وقتی که در اختیار گذاشتید.

محصولات پژوهشی و سایر تولیدات علمی طلاب را که در مدرسه به وجود آمده‌اند - مانند خاطراتی که در مسابقه اربعین برای این معاونت ارسال کرده‌اند - را در قالب‌های مختلف مانند نشریه، برشور و ... منتشر کند.

یکی از کارهای خوبی که در سال‌های گذشته در مدرسه شروع شده و در حال پیگیری است، بخش قسم اللغه است که طلاب پایه ۳ به فراگیری مکالمه عربی مشغول می‌شوند و معاونت پژوهش، برای پایه ۴ - یعنی زمانی که از آموزش مکالمه فارغ شدند - اقدام به برگزاری آموزش ترجمه به صورت فشرده می‌نماید و تحقیق طلاب پایه ۴، اختصاص به نگارش مقاله عربی و یا ترجمه دارد که امسال، این روند را به صورت هدفمند در قالب ترجمه یکی از کتب مربوط به شهدای انقلاب اسلامی اختصاص دادیم.

آنچه مورد انتظار ماست این است که طلاب پایه‌های مختلف بتوانند بیشترین خدمات علمی پژوهشی را در دوره سطح یک فراگیرند تا در پایه‌های بالاتر، بهره‌وری بالاتری داشته باشند. ان شاء الله.

آینده پژوهشی طلاب سطح یک حوزه را چگونه می‌بینید؟

با توجه به استعداد بالای طلاب حاضر و ورودی‌های جدید، هرچقدر بتوانیم خدمات

